

ויגש

(כפי ששמע גם מהנ"ל), הרי כל שהוא גבוה יותר, יפה ומעולה הוא יותר — ומהו הטעם שהי' (ביהמ"ק) "גמוך עשרים ושלוש אמה" וכו' ?

ויובן זה בהקדם ענין הצואר, שהוא ממוצע בין הראש להגוף. דהנה כל לוח החיות הוא במוח שבראש, והמ"ש כיתה מהראש אל הגוף היא ע"י אמצעות הקנה, וושט וורידין שבגרון. וכן הוא גם בהמשכת השכל מהמוח שבראש: זה שהשכל (חיצוניותו) נמ"שך ובא מן המוח אל הלב (ומשם מתפשטת השפעתו בכל הגוף) הוא ע"י שעובר דרך מיצר הגרון המפ"סיק ביניהם. ולפי"ז הרי יש בצואר יתרון מעלה גם על הראש, דוקא ה"צואר (הגרון) מביא לפועל את תכליתו של הראש:

(א) שכל האיברים יקבלו חיותם מהראש;

(ב) שכולם יתנהגו עפ"י השכל שבראש.

ואף שמעלתו של הראש כמו שהוא בפ"ע גדולה מזו של הצואר בפ"ע — שלכן הוא גבוה ממנו גם בגש"מיות — הנה עילוי זה של הראש הוא רק בסדר המדרגות; אבל בנוגע לתכליתו ותפקידו של הראש, יש יתרון מעלה בצואר (ודוקא מפני שהוא

א. עה"פ: "ויפול על צוארי בני" מין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו" א' בגמרא: "בכה (יוסף) על שני מקדשין (והם המרומים בתי"ב ב"צוארי" ל' רבים) שעתידין להיות בחלקו של בנימין, ועתידין ליחרב, ובנימין כו' בכה על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף ועתידי ליחרב".

והנה הטעם ש"צוארי" מרמו לבית המקדש, מבואר במדרש על הפסוק "כמגדל דוד צואריך": "מה צואר זה נתון בגבהו של אדם כך ביהמ"ק נתון בגבהו של עולם". אמנם מ"ש "בגבהו של עולם" אין פירושו שהוא עולה בגבהו על כל העולם, אלא כדפי' בגמרא עה"פ: "ובין כתפיו שכן", שבי"ת המקדש "גמוך עשרים ושלוש אמה מעין עיטם" — כצוארו של אדם שהוא בגבהו של הגוף, אלא שהוא נמוך מעט מהראש. ואדרבה, אמרי נחתי ב' פורתא משום דכתיב ובין כתפיו שכן, אין לך נאה בשור יותר מכתפיו" (היינו ד"בגבהו" מובנו: בתוך גבהו של עולם).

ולכאורה מהו היתרון והיופי בזה שאינו בתכלית הגובה? וממה נפשך: אם אין מעלה בגובה, מה משמיענו בזה שביהמ"ק "נתון בגבהו של עולם"; ואם הענין ד"גבהו" מעלה היא

שהלולב גבוהה מכולן חשוב הוא ומקראת כל האמדה על שמו (שור"ע אדה"ז ס"ט תרנ"א), ובל' הכתוב (קהלת ה' ז) גבוה מעל גבוה שומר ג'.

(ד) תור"א נח, כ' וככ"מ.

(ה) להעיר מההפך בין "מדרגה" ל"מעלה" — ד"ה כראשית תשי"ב בתחלתו.

- (1) פרשתנו מה, יד.
- (2) מגילה טז, ב. פרש"י עה"ת שם.
- (3) שה"ש ד, ד. שהש"ר שם (ו).
- (4) זכחים נד, ב.
- (5) דברים לג, יב ובפירש"י שם.
- (6) להעיר מברכת ד' מינים "על גטילת זולב" (אף דאתרוג יש בו טעם וריח) מפני

לכאורה מדוע בכו איש על צוארי אחיו ולא על ראש אחיו — שהוא ה"ראש" (החלק העיקרי והנעלה) ש"באדם?

אלא שתכליתם של בני ישראל הוא, כמאמר חז"ל¹¹: "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני" — היינו לשמש ול- השלים את כוונת קונו בבריאתו ובי בריאת כל העולמות שהיא: "להיות לו דירה בתחתונים"¹². וזה תלוי בעבודת בני ישראל (שהרי "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"¹³ שהיא ראשית העבודה ועיקרה ורשה), שהם יעשו דירה לו יתברך בתחתונים, ע"י שכל אור"א מהם יזכך את גופו ונפשו ה' בהמית וחלקו בעולם. ולכן העיקר בזה (גם לגבי בחי' "ראש") הוא בחי' ה"צואר" שבו שע"י נשלמת עבודה זו כנ"ל.

ובזה יבואר מה שיוסף ובנימין בכו איש על צוארי אחיו, ולא על הראש: א) על ראשו של בן ישראל, על נשמתו, אין לבכות: נשמת ישראל גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית"י¹⁴; ב) תכליתו של בן ישראל אינה בראשו — בעבודתה של הנשמה לעצמה; אלא בצוארו — לפעול בגוף, בנה"ב ובחלקו בעולם¹⁵, כנ"ל.

ג. אמנם צריך להבין:

נמוך במדרי' שהוא הממוצע ובו הוא הכח והיכולת להעביר את החיות וה- שכל מהראש אל הגוף.

ועד"ז יובן גם בבית המקדש, ה- נמשל ל"צואר", שעיקר מעלתו ב- "נחתו ב' פורתא" מ"ראש גבהו". דהנה ענינו של ביהמ"ק הוא, שבו וע"י יומשך ויאיר אור (אלקי) לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך ותחתון במדריגה — ולכן לא הי' המקדש (כ"א בגבהו, אבל לא) גבוה לגמרי מן העולם ומרומם ממנו (כי אז הי' למעלה מכדי להאיר ע"י לכל העולם). אלא "נחת פורתא", היינו בשייכות וקירוב לעולם בכדי להאירו (וכצואר האדם שע"י שהוא נמוך מן (ההתרר- ממות של) הראש, כ"א בקירוב אל הגוף הרי הוא בחי' הממוצע, ומחב- רם לאחדים).

וכן הוא גם בביהמ"ק הפרטי שבכל אחד מבני"י¹⁶: כשהנה"א שבו אינה בבחי' התנשאות של הבדלה מן ה"עולם קטן" שלו — אלא מתעסקת ומתלבשת בו, בכדי לברר ולזכך את הנה"ב שבו, את גופו ואת חלקו בעולם — ע"י נעשה כולו משכן ומקדש לאורו יתברך.

ב. עפ"י יובן מה שיוסף נפל על צוארי (כפשוטו של) בנימין אחיו ויבן ובנימין בכה על צואריו:

11) משנה וברייתא סוף קידושין.

12) תנחומא נשא טו.

13) ברכות לג, ב. וש"נ.

14) תניא פכ"ד, ולהעיר ממרו"ל (סג)

הדרין מד, א): אע"פ שחטא ישראל (אותיות ליראש) הוא.

15) תניא פל"ז (מת, ב): הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כיו ולא ירדה להתלבש בעוה"ז וכיו רק להמשיך אור לתקנם כיו.

9) שלכן היו בביהמ"ק חלונות שקופים אטומים (מלכים א ו, ב. וראה בלקו"ש ח"ב ע' 315 ובהנסמן שם).

10) כמארו"ל (ראה ר"ח שער האהבה (קרוב לתחתון), של"ה שער האותיות את ל, מסכת תענית רד"ה מענין העבודה. פי' תרומה חלק תו"א — שכה, ב. שכו, ב) בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כאור"א מישראל.

עוד צריך להבין:

על הפסוק: "ויפול (יוסף) על צוא ריו (של יעקב) ויבך על צואריו עוד", אי' בזהר: "שיוסף בכה על ביהמ"ק שנחרב (ובזה מתרץ בזהר מ"ש "ויבך על צואריו עוד", שאז היתה בכי נוספת, גם על "גלות בתראה", על הגלות הכי אחרון).

ויש לתמוה: מדוע רק יוסף בכה על חורבן ביהמ"ק — ולא יעקב? ותירוצו של רש"י: "בשם רבותינו שיעקב "הי' קורא את שמע", הרי לפי הזהר, לכאורה, אינו תירץ:

ע"פ פי' הכתוב "ויפול על צואריו גו" כפשוטו, שלא הייתה הבכי בגלל החורבן והטעם ש"יעקב לא נפל על צואריו יוסף ולא נשקו" הוא מפני שקרא את שמע, הרי מודגש בזה גודל עבודתו של יעקב: גם בעת שראה את בנו בפעם הראשונה ל' אחרי שרבות בשנים חשב כי איננו בחיים — בכ"ז לא הפסיק מקריאתו את שמע. ועוד יותר: שמחה עצומה זו לא הטרידתו מלכוון בקריאת (פסוק ראשון ד) שמע שצריכה כוונה יי'.

אבל לפי פי' הזהר: איך אפשר שיעקב אבינו לא נתרשג ולא נטרד ע"י חורבן בית המקדש, והי' יכול בשעה זו לקרות את שמע בנוונה?!

ד. וביאור הדבר: ענין הבכי כ' פשוטו, בעניני העולם, הוא בכדי לה' קל על הבוכה. וכנראה בחוש, שכאשר האדם בוכה על ענין המיצר ומעיק

למה בכה יוסף על המקדשות בחל-קו של בנימין, ובנימין בכה על ה-משכן בחלקו של יוסף; לכאורה אד-רבא כל אחד מהם עליו לבכות על חורבן בית המקדש שבחלקו הוא? הרי "אדם קרוב אצל עצמו"!

(ועד כדי כך דאפילו במצות אהבת ישראל — וגם לפי המבואר בחסידות בגודל איכותה וכמותה של אהבה זו יי', עכ"ז הרי — האהבה אינה אלא באופן של "ואהבת לרעך כמוך", בכ"ף הדמיון, ואינה מגיעה ממש לאותה המדה שהוא אוהב את עצמו יי', וכמו שמובא באה"ק יי' — באותה אגרת עצמה שבה מאריך עד כמה יש להרבות במתן צדקה שהיא מדת החסד — אשר בשעה שאין בידו אלא קיתון אחד של מים — הנה "חייך קודמין" יי')

וא"כ הרי בודאי שלכל אחד מהם נוגע יותר הביהמ"ק שלו, ובמילא גם הבכי' היא ראשית כל על חורבנו של המקדש שלו.

16) סנהדרין ט, ב. וש"נ — ולהעיר אשר "הוא יותר קרוב מכמו הקרוב אפי' ראשון בראשון, דהיינו שני אחים או אב ובנו, שהרי גם להאב או להאח לא יהי' מושג השכל ע"י מחשבתו כ"א לגבי עצמו לבד, והיינו כי השני קרובים האב ואח ה"ה דבר נוסף על עצמותו אבל היותו קרוב לגבי עצמו אין שום דבר נוסף כלל על עצמותו" (יכנה תרל"ז פ"ב).

17) תניא פ"ב, דרמ"צ מצות אהבת ישראל, לקו"ש ח"ב ע' 300, 435.

18) וכנה תרל"ז שם. — ואף שאהבת ישראל היא אהבה עצמית (שזהו פי' "כמוך" — כאהבת עצמו שהיא אהבה עצמית (לקו"ש שם)), היא דוגמת אהבת אחים (ראה תניא פ"ב), וקורבת האחים אינה כקורבת האדם לעצמו, כבהערה 16.

19) סי' טז.

20) מדרים פ, ב. ב"מ סב, א.

21) פרשתנו מו, כט.

22) ח"א ריא, סע"א.

23) פרשתנו שם.

24) ברכות יג, ב. שו"ע אה"ז סס"ג

ולפעמים הבכ"י מחלישה עבודתו בבנין המקדש שלו באמרו בלבו כי כבר יצא ידי חובתו בבכ"י וכו'.

ולכן בכיית יוסף ובנימין הייתה — כל אחד — על בית המקדש ש' בחלקו של השני; ויעקב לא בכה על חורבן בית המקדש כ"א הי' קורא את שמע כי יעקב הוא אביהם של כל בני, ולכן הן המשכן והן ביהמ"ק הם "בחלקו" ולכן עסק בתיקון ובנין בית המקדש —

שהרי ענין ביהמ"ק הוא שיהי' "בית מוכן לקרבנות" ²⁹ "וכל הקורא ק"ש כו' ה"ז כאלו הקריב עולה כו' זוכח כו' " ³⁰,

כי עיקר ענין הקרבן הוא: אדם כי יקריב — חכם קרבן לה' ³¹, ק"ש ומסנ"פ שבה: למסור נפשו באחד, בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך ³².

ה. ואין להקשות: כיון שראו ברוח הקודש שהמשכן והמקדש עתידין ליח"ר רב, הרי כבר נגזר ע"ז מלמעלה — ומה אפשר לעשות בזה? — דהלא כבר אמרו חז"ל ³³ "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים" — ואפילו לאחר גזר דין, אפשר — ע"י עבודה — לקרעו ³⁴.

וכדמצינו בחזקי': שישעי' מסר לו

לו, אין בלחה של בכ"י זו לתקן משהו בדבר שגרם אותה, אלא שבכה — וירווח לו ועדמ"ש הייתה לי דמ' עתי לחם וגו' ³⁵. מזה מובן אשר כשיש בידו לתקן את הענין, הרי, אדרבה, אין מקום להרגיע רוחו בבכ"י אלא צריך הוא לעשות ולתקן.

ולכן כשרואה "חורבן מקדשו" של חברי — משתתף בצערם ובוכה, אבל (עיקר) התיקון ובנין ביהמ"ק מחדש אינו תלוי בו אלא בחברו. הוא יכול ומחוייב לעזור לחבריו: (א) ע"י ש' יוכיחו (בדרכי נועם), (ב) ע"י שיעורר רחמים ויתפלל עליו, אבל הביטול בפועל של החסאים שגרמו שנשתלחה יד במקדש חברו תלוי בחברו שהוא בעל בחירה.

ובשעה שעשה את כל מה שבכחו לעזור לחבריו ולאחר כ"ז רואה ש' מקדש חבריו חרב עודנו — הנה נוגע הענין בנפשו ויבכה עליו וכו'.

אולם בשעה שרואה אדם את חורבן בית המקדש הפרטי שלו, אז אין לו להסתפק באנחה ³⁶ ובבכ"י, כ"א להש' תדל לתקן ולבנות מחדש ע"י שיע' בוד עבודתו להביא את הגאולה ה' פרטית בנפשו ³⁷.

לכד באם הבכ"י היא דמעות של תשובה, שאז הבכ"י עצמה היא תיקון וענין של בנין וכמס"נ שימה דמעותי בנאדך וגו' ³⁸.

(29) רמב"ם הל' ביהב"ח בתחלתו.
(30) ברכות יד, ב. וראה לקו"ת שלח (מ, סע"א ואילך).

(31) ויקרא (א, ב). לקו"ת ויקרא (ב, ב).
(32) ענין ב' מסנ"פ אלו ראה תו"א וישב (כט, ב ובאוה"ת שם). לקו"ת ויקרא (ג, א), שה"ש (א, א).

(33) ברכות י, סע"א.

(34) ר"ה טו, ב.

(25) תהלים מב, ד וראה פרש"י ואוה"ת שם, וס"ג.

(26) ראה היום היום יום (ע' לה): טובה פעולה אחת גאלת אנחות.

(27) ראה אנה"ק סי' ד. לקו"ש ח"ב ע' 692.

(28) תהלים נו, ט. וכמרו"ל שבת קה, ב. אוה"ת הג"ל.

בימיו הוא מפני שבית מקדשו הפרטי הוא חרב³³: אם עבודתו הפרטית, בית המקדש שלו, הי' קיים בשלימות, הי' בא משיח ובונה בית המקדש — הכללי.

וההתבוננות בזה — כוונתה ותכליתה לא האנחה והבכיה כ"א הפעולה והעשי' — הגאולה הפרטית³⁴ ובנין ביהמ"ק שבנפשו, ועי"ז ימהר וימשיך את ה"גאולה הכללית ובנין ביהמ"ק במקומו, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ ויגש תשכ"ה)

הנבואה שנגזר על חזקי' שימות — אמר לו חזקי' לישעי' "כלה נבואתך וצא"³⁵: "ויסב פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'"³⁶ — ותפלתו הועילה — "שמעתי את תפלתך" — הוסיפו לו חמש עשרה שנה על שנות חייו³⁷. חמש עשרה שנות חיים — כפשוטם, גם בעוה"ז.

ו. אמרו חז"ל³⁸ "כל דור שאינו נבנה (ביהמ"ק) בימיו מעלין עליו כאילו הוא החרבבו". ועד"ז י"ל בנוגע לכל אחד³⁹, מה שלא נבנה ביהמ"ק

(35) ברכות שם.

(36) מלכים ב כ, ב.

(37) שם כ, ה"ו, וראה יבמות (מט, ב).

ביאורו וירא יח, ד. וראה ג"כ ביאורו להצ"צ שם ע' מט. חנוך לגער ע' מט.

(38) ירושלמי יומא פ"א ה"א. מדרש תלים (קלו, ז), ומסכים במד"ת שם: מאי טעמא שלא עשו תשובה.

(39) להעיר מפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד מקידושין מ, ב): צריך כל אדם

שיראה עצמו כו' עשה מצוה אחת הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות כו' שנאמר וצדיק יסוד עולם.

(40) ראה בונה ירושלים סי' פד מתני' קונים, שאם הי' צדיק אחד חוזר בתשובה שלימה בזוהר הי' בא משיח. ועיין רמב"ם שם.

(41) ראה אגה"ק ס"ד.

ויגש

היינו שבוה מדגיש הכתוב שהי' כחשבון הזה — "עשרה חמורים וגו'", לא פחות ולא יותר (וגם לא מתנות אחרות שאינן נזכרות בכתוב).

אבל פירוש זה קשה ביותר: מהו הקס"ד שיוסף שלח שלא כהחשבון המפורש בקרא. עד שהוצרך הכתוב להדגיש ולהוסיף, "כזאת" — כחשבון הזה; גם אם לא הי' כתוב "כזאת", אלא "ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", היינו יודעים ששלח "כחשבון הזה"?

וכתבו המפרשים: בכוונת רש"י, ש-מלת "כזאת" המיותרת מורה כי לא שלח יוסף לאביו עשרה חמורים, רק ה"ק קרא ולאביו שלח בעגלות כזאת וגו', כלומר "כחשבון הזה", שהוא ה-משא של עשרה חמורים כו'.

תואר של השמלות (וכ'), תיכף להתיבה ("כזאת") המורה על השמלות כו'.

(4) ואין לומר שהי' אפ"ל קס"ד כפי המפרשים בהערה הקודמת, ששלח גם שמלות כו' וזהו שולל רש"י — שהרי הקושיא היא שלא יכתוב תיבת "כזאת" בכתוב, ואז אין מקום לקס"ד זו.

(5) הנה"ה שבפרש"י הנ"ל, דבק טוב ועוד.

(6) ועפ"י תרצו ג"כ מ"ש כזאת בכ"ף הדמיון (ולכאורה אם קאי בסתם על החשבון דלמטה, הו"ל לכתוב, ולאביו שלח זאת וגו').

אבל ראה רמב"ן שכתב ע"ז: שדרך הלשון לדבר כן כמו... כדברים האלה עשה לי גו'. וראה גם גויא: והכ"ף הזאת נקראת כ"ף השעור כמו כשלשים איש.

אבל מ"ש הגו"א שזוהי כוונת רש"י לומר שאינו כ"ף הדמיון (כ"א) "כ"ף השעור" — ע"ד הפשט דוחק הוא, שהרי לפי"ז נמצא פרש"י אינו מיישב הקושיא שבפשוטו

א. בהפסוק: "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נשאים מטוב מצרים ועשר אתונות וגו'", מעתיק רש"י את התיבות "שלח כזאת" ומפרש: "כחש-בון הזה, ומהו החשבון עשרה חמורים וגו'".

לכאורה אפ"ל: דקשה לי' לרש"י בהכתוב, דתיבת "כזאת" מיותרת היא. דהול"ל "ולאביו שלח עשרה חמורים וגו'", ולכן מפרש שתיבת "כזאת" פירושה "כחשבון הזה כו'".

(1) פרשתנו מה, כג.
(2) פי' ההגה"ה בדפוסי רש"י שלנו, משכיל לדוד. ועוד.

(3) ברא"ם ובדבק טוב כתבו פרש"י רצה לפרש ד"כזאת" קאי אלמטה: כחשבון עשרה גו', לאפוקי קס"ד דקאי אפסוק דלעיל לכלם נתן גו' (כפי' הספורנו ועוד), וטעמי' — דאי קאי אדלעיל מאי עשרה ועשרה מבעי לי' (וראה אוה"ח: ולדברי ר"ל כו' יהי' הכתוב חסר ו'. וראה ג"כ ספר הזכרון (להרא"א בקראט הלוי)).

אמנם דוחק לומר שזוהי כוונת רש"י, כי נוסף ע"ז שא"כ הו"ל לרש"י להעתיק גם תיבת עשרה (או עכ"פ לרמוזה ב"גו'") — שהרי תיבה זו (שאינה כתובה ברא"ו) היא יסוד פירושו — הנה אין מסתבר לומר פרש"י ידייק חסר דאות אחת ולא יבאר יתור ה"ה שלימה (— כזאת).

(ובפרט שלפי' הספורנו לא קשה חסרון הוא"ו וזהו רק להפי' ד"כזאת" קאי אלמטה). ומה שלא פרש"י כהראב"ע ואוה"ח ועוד, ש"כזאת" קאי על דלעיל, דהיינו ש"טוב מצרים" הי' כמין הנזכר בסמוך שמלות וכלי כסף; (ופי' הכתוב: ששלח עשרה חמורים גו' נושאים — מהמובחר הנמצא ב"כזאת" ממין זה במצרים) (שלפי"ז גם ליק קושיות הרא"ם וספר הזכרון הנ"ל) — כי אין זה מתחייב בפשטי' דלפי"ז הו"ל לכתוב התיבות "מטוב מצרים" (שהם